

Dziewięciśł popłocholistny *Carlina onopordifolia* (2249)

-Informacja w jakich regionach biogeograficznych występuje dany gatunek:

Region kontynentalny

-Koordynator obecny i w poprzednim badaniu:

Koordynator 2006: Róża Kaźmierczak

Koordynator 2013; Joanna Perzanowska

-Eksperci lokalni obecni i w poprzednim badaniu:

2006: Róża Kaźmierczak, Joanna Perzanowska, Anna Cwener, Barbara Wójtowicz, Maria Skrzypek

2013: Róża Kaźmierczak, Joanna Perzanowska, Anna Cwener

-Rok/lata poprzednich badań

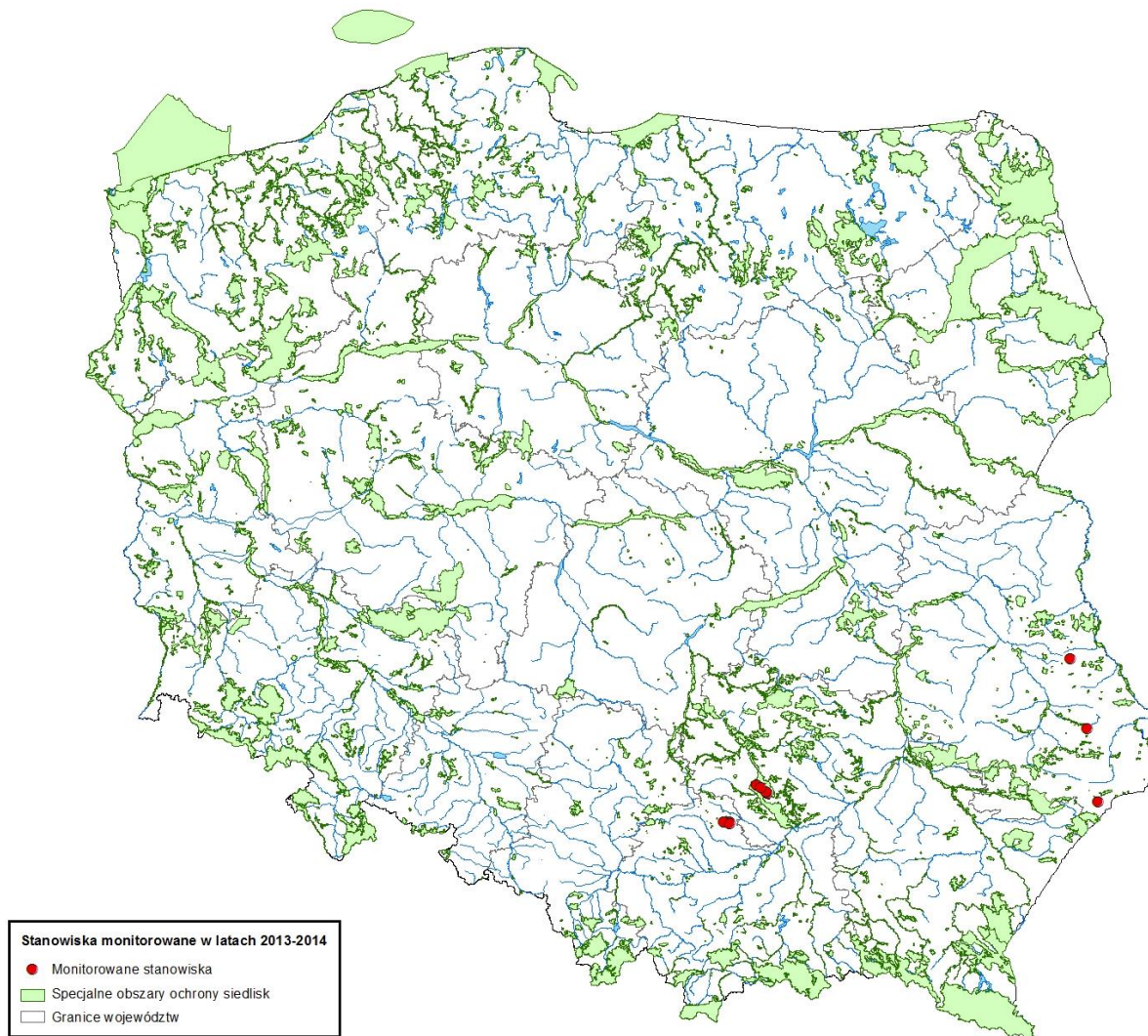
2006

Liczba stanowisk monitoringowych oraz ich lokalizacja na tle obszarów

Reprezentatywność wyników pod względem lokalizacji

Badaniami objęto wszystkie stanowiska monitorowane w poprzednim okresie monitoringowym oraz 1 dodatkowe – na Machnowskiej Górze, gdzie po raz pierwszy stwierdzono ten gatunek w 2007 roku (jest to prawdopodobnie stanowisko zastępcze, nie wiadomo jednak przez kogo założone i skąd pochodził materiał). Oznacza to, że gatunek jest monitorowany na 10 stanowiskach spośród 14 znanych aktualnie w Polsce (71%). Nie monitorowane stanowiska, to od dawna istniejące stanowisko w Mstowie k. Częstochowy oraz ostatnio odnalezione stanowiska w Rzeżuśni koło Miechowa (Binkiewicz 2011), w Żmudzi koło Chełma (Cieślak i in. 2009) oraz na Wieprzeckiej Górze (znanej jako Kąty II) koło Zamościa (H. Ratyńska, inf. ustna z 2011 r.); wszystkie one zostały założone przez człowieka. Aktualna liczba stanowisk objętych monitoringiem daje dobry (wystarczający) pogląd na stan ochrony gatunku w kraju. W 2010 roku (Przewodnik metodyczny) nie planowano zwiększenia liczby stanowisk monitoringowych.

Wyniki badań

Podsumowanie wyników badań wskaźników na stanowiskach

Tab. 1. Wskaźniki na stanowiskach (liczba st.)

Zestawienie ocen wskaźników stanu ochrony gatunku na badanych stanowiskach w regionie biogeograficznym kontynentalnym (wartości w tabeli oznaczają liczbę stanowisk)

Parametr	Wskaźnik	Ocena (liczba stanowisk)		
		FV właściwa	U1 niezadowalająca	U2 Zła
Populacja	Liczba osobników	5	1	4
	Typ rozmieszczenia	8	2	-
	Liczba os. generatywnych	5	1	4
	Liczba os. wegetatywnych	6	-	4
	Obecność siewek	6	2	2
	Stan zdrowotny	7	3	-
Siedlisko	Powierzchni potencjalnego siedliska	9	1	-
	Powierzchni zajętego siedliska	7	2	1
	Fragmentacja siedliska	7	2	1
	Zwarcie drzew i krzewów	6	3	1
	Gatunki ekspansywne	5	5	-
	Wysokość runi	6	3	1
	Wojłok	6	3	1
	Miejsca do kiełkowania	6	3	1
	Negatywne wpływy z otoczenia	10	-	-

Populacja

Liczba osobników: Liczba osobników stwierdzonych na poszczególnych stanowiskach wahała się od kilku (Raclawice, Dąbie, Binek) do kilkunastu tysięcy (Wały). Do największych stanowisk należą, oprócz Wałów, także Stawska Góra (ok. 5100 os.), na Garbie Pińczowskim Serpentyń (ok. 1000 os.) i Wierciszów (ok. 750 os.). Do dość bogatych liczebnie stanowisk należy Machnowska Góra (300 os.), niewielkie są populacje na stanowisku Rogów (61 os.) i w Skowronnie (39 os.).

Typ rozmieszczenia: Osobniki dziewięciśła prezentują skupiskowo-losowy typ rozmieszczenia. Na stanowiskach o najmniejszych populacjach jest on losowy (Binek, Raclawice, Dąbie).

Liczba os. generatywnych: Osobniki generatywne stanowią ok. 10% populacji, wahając się od 0 % (brak kwitnących) do kilkunastu procent (13% Wierciszów), a nawet ok. 20% - Machnowska Góra. Brak (lub znikomy procent) osobników kwitnących odnotowany był w zanikających populacjach – na stanowiskach zastępczych w Dąbiu i Raclawicach oraz na stanowisku naturalnym w Binku. W Skowronnie odnaleziono 1 os. generatywny (na 39 stwierdzonych), w Rogowie kwitło 5% os., na Stawskiej Górze 7%. Najwyższy udział roślin kwitnących – po ok. 10% – stwierdzono w populacjach: Machnowska Góra, Wierciszów, Serpentyń, Wały.

Liczba os. wegetatywnych: Osobniki wegetatywne stanowią od 100% (Dąbie) do 80 % (Machnowska Góra) populacji.

Obecność siewek: na większości stanowisk stwierdzono obecność młodych osobników, trudno było jednak ocenić ich częstość występowania czy liczebność w skali stanowisk.

Stan zdrowotny: Stan zdrowotny jest dobry, pojedyncze os. są zgryzione przez zwierzynę. Na stanowisku Skowronno stwierdzono pojedyncze zaschnięte liście. Podobnie było w Raclawicach i Dąbiu, gdzie stwierdzono także oznaki działania pasożytów – prawdopodobnie ryjkowców. Brak chloroz czy nekroz.

Powierzchnia potencjalnego siedliska: Na wszystkich stanowiskach występuje powierzchnia siedliska odpowiedniego dla gatunku, ale jeszcze przez niego nie zajęta. Została ona oceniona jako od 1,5 ara w Dąbiu do 5 ha na stanowisku Serpentyń na Garbie Pińczowskim, 3 ha w Wałach. Największe powierzchnie siedliska potencjalnego to obszar Garbu Pińczowskiego. W Wałach natomiast dziewięćsił stopniowo zajmuje coraz większą powierzchnię – wkracza na dawne odłogi, kolonizowane przez gatunki muraw kserotermicznych. Wysycą się więc powierzchnia siedliska potencjalnego zamieniając na zajęte przez gatunek (powierzchnia zboczy o ekspozycji południowej i odpowiednim nachyleniu jest ograniczona). Działania ochronne na Stawskiej Górze i w Rogowie zwiększyły w ostatnich latach powierzchnie dostępnego siedliska.

Powierzchnia zajętego siedliska: Powierzchnia zajętego siedliska waha się od kilku lub kilkunastu metrów kwadratowych (Dąbie, Raclawice, Binek), do 5 ha (Wały); zwykle wynosi od kilku arów do 1,5 -2 ha.

Fragmentacja siedliska: na ogół (na większości stanowisk – 7) fragmentacja siedliska jest niewielka, spowodowana przez kępy krzewów rozrastających się na murawach. Tylko na stanowisku Binek została oceniona jako U2, gdzie murawa utrzymuje się w lukach zarośli, a na stanowiskach Wierciszów i Stawska Góra na U1 – gdzie oceniono fragmentację jako średnią (duże kępy krzewów).

Stopień zarośnięcia przez drzewa i krzewy: Wskaźnik przyjmuje wartość od kilku procent (rezerwat, gdzie prowadzono odkrzaczenia: Machnowska Góra, Dąbie, Rogów) do kilkudziesięciu (20-40%). Najwyższe wartości wskaźnik osiąga na stanowisku Binek – ok. 50%, ale także lokalnie na fragmentach muraw na największych stanowiskach – Wały i Serpentyń. Na stanowisku Wierciszów i Stawska Góra jest to po ok. 20%.

Gatunki ekspansywne: Do ekspansywnych gatunków na stanowiskach dziewięćsiła należą głównie trawy: trzcinnik piaszkowy, kłosownica pierzasta, perz siny. Na 5 stanowiskach nie stwierdzono istotnych powierzchni zajętych przez te gatunki. Zajmują one od 0% (Machnowska Góra, Stawska Góra) do kilku procent: Dąbie -5%, Skowronno ok. 10%. Na 5 pozostałych, powyżej 25% na stanowisku m. in. Wierciszów i Binek. W Rogowie odnotowano duże pokrycie przez pszeniec gajowy *Melampyrum nemorosum*, pozostałego po usunięciu zadrzewień. W Raclawicach murawa jest zdominowana przez kłosownicę *Brachypodium pinnatum* – ok. 70%.

Wysokość runi: Wysokość runi jest na ogół właściwa, waha się od 10 cm (Machnowska Góra), najczęściej 15-30 cm, wyjątkowo tylko jest wyższa – do 35-40 cm, jak w Skowronnie, Binku, Wierciszowie czy miejscami na stanowisku Serpentyń i Raclawice. Wynika to z charakteru murawy kserotermicznej, która przechodzi z *Inuletum ensifoliae* w bardziej bujnej *Thalictro-Salvietum*.

Wojłok: na stanowiskach stwierdzono obecność wojłoku tylko na niektórych stanowiskach: Binek, Skowronno (1-2 cm). Na stanowisku Wierciszów wojłok zalegał głównie pod krzewami – do 3 cm, ale w murawie odkrytej w zakresie 0-1,5 cm. W murawach z dominującym omanem *Inula ensifolia* materia organiczna rozkłada się prawie zupełnie.

Miejsca do kiełkowania: Brak wojłoku i rozluźniona murawa pozostawiają miejsce do kiełkowania nasion. Zwykle jest to ok. 5-10% powierzchni, a lokalnie (przy odkrytym, erodującym podłożu kredowym) nawet więcej – Wierciszów ok. 15%. Na stanowisku Stawska Góra stwierdzono rozwój warstwy mszystej, zmniejszającej powierzchnię odpowiednią do kiełkowania nasion. Na stanowiskach, na których

stwierdzono obecność wołtoku (Skowronno) powierzchnia odpowiednia do kiełkowania nasion wynosiła zaledwie 1-2%.

Negatywne wpływy z otoczenia: Nie stwierdzono na żadnym ze stanowisk negatywnych wpływów z otoczenia.

Podsumowanie i porównanie ocen stanu ochrony gatunku, w tym jego parametrów na badanych stanowiskach

Tab. 2. Parametry i ocena ogólna stanu ochrony na stanowiskach oraz porównanie wyników badań

Zestawienie i porównanie ocen stanu ochrony gatunku, w tym jego parametrów na badanych stanowiskach w regionie biogeograficznym kontynentalnym w latach 2006 i 2013

Obszar N2000	Stanowisko	Oceny na stanowiskach							
		Populacja		Siedlisko		Perspektywy ochrony		Ocena ogólna	
		2006	2013	2006	2013	2006	2013	2006	2013
-	Raławice	U1	U2	FV	U1	U1	U1	U1	U2
Dąbie	Dąbie	U1	U2	U1	FV	U1	U1	U1	U2
Ostoja Nidziańska	Serpentyny	FV	FV	FV	U1	FV	FV	FV	U1
Ostoja Nidziańska	Binek	U1	U2	U2	U2	U1	U2	U2	U2
Ostoja Nidziańska	Wierciszów	FV	FV	U1	FV	FV	U1	U1	U1
Ostoja Nidziańska	Skowronno	U2	U2	U2	U1	U1	FV	U2	U2
Rogów	Rogów	FV	FV	U1	U1	FV	FV	U1	U1
Stawsk a Góra	Stawska Góra	FV	FV	U1	U1	FV	FV	U1	U1
Wały	Wały	FV	FV	FV	FV	U1	FV	FV (!)	FV
Żurawce	Machnowska Góra	-	FV	-	FV	-	FV	-	FV
Suma ocen		FV-5 U1-3 U2-1	FV-6 U2-4	FV-3 U1-4 U2-2	FV-4 U1-5 U2-1	FV-4 U1-5	FV-6 U1-3 U2-1	FV-2 U1-5 U2-2	FV-2 U1-4 U2-4

Populacja

Pogorszenie oceny stanu populacji nastąpiło w przypadku 3 stanowisk: Dąbie, Raławice i Binek. Dwa pierwsze stanowiska, to niewielkie stanowiska zastępcze, na których wegetuje niewielka liczba osobników. W Dąbiu w 2013 roku brak było osobników kwitnących, a liczebność populacji ograniczyła się do 4 os. (w 2006 – 16 os.). W Raławicach natomiast liczebność os. generatywnych to zaledwie 2, a całkowita

liczebność wynosiła 19 os. Jest mniejsza niż w poprzednim okresie (41). Także w Binku tylko 1 osobnik zakwitł, a populacja jest mniejsza niż w poprzednim okresie; aktualnie 39, w 2006 – 69 os.

Znacząca zmiana (choć nie oceny) nastąpiła na stanowisku w Skowronie, gdzie odnaleziono aktualnie 39 osobników, w tym 1 kwitnący, a w 2006 nie odnaleziono gatunku na stanowisku. Nie jest prawdopodobne, aby populacja się odrodziła w tym okresie, lecz był to zapewne błąd lokalizacji. W okresie pomiędzy obserwacjami monitoringowymi wykonano na stanowisku działania ochrony czynnej, co także mogło przyczynić się do wzrostu liczebności populacji (a przez to do łatwiejszego jej odnalezienia).

Liczebność na pozostałych stanowiskach nie zmieniła się w istotny sposób, różnice w największych populacjach (Serpentyny, Wierciszów, Wały), liczących około 1000 i więcej osobników, wynikają zapewne z błędów szacowania (różnice nie przekraczają 10%).

Na stanowiskach Rogów i Stawska Góra odnotowano wzrost populacji, odpowiednio z 51 do 61 osobników, i z ok. 4000 do 5000, prawdopodobnie w wyniku prowadzonych działań ochrony czynnej.

Siedlisko

Odnotowano niekorzystne zmiany siedliska na stanowiskach Serpentyń i Raclawice, co skutkowało zmianą oceny. W przypadku Serpentyń był to wzrost bujności murawy i rozwój zarastających ją krzewów, w Raclawicach zdominowanie murawy przez kłosownicę *Brachypodium pinnatum*. Siedlisko pogorszyło się także na stanowisku Binek, choć ocena pozostała na tym samym poziomie (U2). Wzrosło tu ocienienie, bujność murawy, pojawiły się gatunki ekspansywne i zmniejszyła się powierzchnia zajmowanego i potencjalnego siedliska.

Na stanowiskach Dąbie, Skowronno, Wierciszów oceny stanu siedliska poprawiły się. W przypadku 2 pierwszych stanowisk nastąpiło to w wyniku prowadzonych działań ochrony czynnej – odkrzaczania i wykoszenia murawy; w Wierciszowie prawdopodobnie z powodu różnej powierzchni siedliska poddanej ocenie. W 2013 roku wzięto pod uwagę jedynie areał zajęty przez populację, natomiast w 2006 prawdopodobnie całość zbocza pokrytego murawą i zaroślami.

Siedlisko uległo poprawie także na stanowiskach Wały, Rogów i Stawska Góra w wyniku prowadzonych działań ochrony czynnej (odkraczanie, wypas, koszenie) – zmniejszyło się zwanie krzewów, zmniejszyła się bujność murawy, ale ocena pozostała na tym samym poziomie. Efekty tych działań będą prawdopodobnie widoczne także w kolejnych okresach monitoringowych.

Perspektywy ochrony

Na stanowiskach w Wałach i Skowronnie, perspektywy ochrony zostały ocenione lepiej niż w poprzednim okresie, co było wynikiem prowadzonych działań ochronnych i poprawy stanu siedliska, a w Skowronnie – także odnalezieniem populacji gatunku. Także pozostałe stanowiska, na których prowadzi się działania ochronne hamujące proces sukcesji zostały ocenione pod kątem tego parametru jako FV. Wyjątkiem jest stanowisko Dąbie, gdzie mimo dobrego stanu siedliska i prowadzonych działań ochronnych populacja zanika z nieznanymi przyczynami (U1).

Perspektywy zostały ocenione gorzej niż poprzednio na stanowiskach Wierciszów i Binek, ze względu na widoczne pogarszanie się stanu siedliska dziewięćsiła (wzrost bujności muraw, rozrost krzewów na lub w sąsiedztwie stanowiska) i brak działań ochronnych.

Ocena ogólna

Pogorszenie oceny stanu ochrony nastąpiło w przypadku 3 stanowisk: Dąbie, Raclawice i Serpentyń. W dwóch pierwszych przypadkach przyczyną jest pogorszenie stanu populacji, natomiast na stanowisku Serpentyń – pogorszenie stanu siedliska. Pozostałe oceny pozostały na tym samym poziomie co w poprzednim okresie monitoringu.

Zestawienie ocen wskaźników na obszarach Natura 2000

Tab. 3. Wskaźniki na obszarach Natura 2000 (liczba obszarów)

Zestawienie ocen wskaźników dla gatunku *Carlina onopordifolia* na badanych obszarach N2000 w regionie biogeograficznym kontynentalnym; wartości w tabeli oznaczają liczbę obszarów

Parametr	Wskaźnik	Ocena (liczba obszarów)		
		FV właściwa	U1 niezadowolająca	U2 Zła
Populacja	Liczba osobników	4	1	1
	Typ rozmieszczenia	5	1	-
	Liczba os. generatywnych	4	1	1
	Liczba os. wegetatywnych	5	-	1
	Obecność siewek	4	1	1
	Stan zdrowotny	4	2	-
Siedlisko	Powierzchni potencjalnego siedliska	6	-	-
	Powierzchni zajętego siedliska	5	-	1
	Fragmentacja siedliska	5	1	-
	Stopień zarośnięcia przez drzewa i krzewy	3	3	-
	Gatunki ekspansywne	5	1	-
	Wysokość runi	5	1	-
	Wojłok	5	1	-
	Miejsca do kiełkowania	4	2	-
	Negatywne wpływy z otoczenia	6	-	-

Podsumowanie i porównanie ocen stanu ochrony gatunku, w tym jego parametrów w obszarach Natura 2000

Tab. 4. Parametry i ocena ogólna stanu ochrony na obszarach N2000 i porównanie wyników badań

Zestawienie ocen parametrów i oceny ogólnej stanu ochrony gatunku na badanych obszarach N2000 w regionie biogeograficznym kontynentalnym w latach 2006 i 2013

Obszar N2000	Oceny dla obszarów N2000							
	Populacja		Siedlisko		Perspektywy ochrony		Ocena ogólna	
	2006	2013	2006	2013	2006	2013	2006	2013
Żurawce	-	FV	-	FV	-	FV	-	FV
Ostoja Nidziańska	U1	FV	U1	U1	U1	U1	U1	U1
Dąbie	U1	U2	U1	FV	U1	U2	U1	U2
Rogów	FV	FV	U1	U1	FV	FV	U1	U1
Stawska Góra	FV	FV	U1	U1	FV	FV	U1	U1

Wały	FV	FV	FV	FV	U1	FV	FV(!)	FV
Suma ocen	FV-3 U1-2	FV- 5 U2 -1	FV-1 U1-4	FV- 3 U1 - 3	FV – 2 U1 -3	FV- 4 U1-1 U2-1	FV – 1 U1 -4	FV- 2 U1 – 3 U2 -1

Najlepiej oceniono parametry w obszarze Żurawce, gdzie wszystkie parametry zostały ocenione na FV. Murawy są tam utrzymywane we właściwym stanie w wyniku działań ochrony czynnej, jest bogata populacja (ok. 300 os.) i dostępne duże powierzchnie siedliska. Teren jest objęty ochroną jako obszar Natura 2000.

Równie wysoko aktualnie oceniono parametry stanu ochrony w Wałach, gdzie stan siedliska poprawił się od poprzedniego okresu w wyniku wprowadzenia kontrolowanego wypasu i odkrzaczenia części stanowiska. Wprowadzenie tych działań było przyczyną zmiany oceny perspektyw ochrony – w roku 2006 – U1, aktualnie FV. W obszarze Wały obserwuje się także ekspansję gatunków kserotermicznych, w tym dziewięcisiła, na sąsiadujące z rezerwatem przyrody dawne odłogi. Tendencje rozwoju populacji są więc wzrostowe.

Na Stawskiej Górze i w Rogowie, mimo poprawy stanu siedliska w wyniku odkraczania i wykoszenia muraw, jego stan został jeszcze oceniony na U1. Efekt wykonanych działań będzie w pełni widoczny dopiero po kilku latach. Natomiast stan obu populacji – w wyniku wzrostu ich liczebności oraz perspektywy zachowania na tych stanowiskach zostały ocenione na FV. Oceny te są takie same jak w roku 2006.

W Ostoi Nidziańskiej znajduje się kilka stanowisk dziewięcisiła, wszystkie zlokalizowane na Garbie Pińczowskim, choć w różnych jego częściach. Dwa z nich liczą po ok. 1000 os., a więc zaliczają się do największych stanowisk w Polsce. Dzięki temu populacja w tym obszarze została oceniona jako całość, na FV. W roku 2006 parametr ten był oceniony na U1, ze względu na nie odzyskanie gatunku na 1 ze stanowisk, a więc podejrzenie zaniku 1 stanowiska. Gorszy jest natomiast stan siedliska – na wszystkich stanowiskach (z wyjątkiem Skowronna) stwierdzono jego pogarszanie się w wyniku zarastania muraw przez krzewy i obecność gatunków ekspansywnych. Dlatego ocena stanu siedliska dla obszaru to U1, tak jak w 2006 roku. Ze względu na brak działań ochronnych i postępujące procesy sukcesji, na 3 spośród 4 stanowisk w obszarze, perspektywy zostały ocenione na U1, tak jak w 2006 roku.

W obszarze Dąbie pogorszyły się oceny (U1 w 2006; U2 w 2013 r.) parametrów stan populacji – w wyniku jej spadku liczebności o 75%, a co za tym idzie także perspektywy ochrony. Lepiej natomiast – z U1 na FV – został oceniony parametr: stan siedliska, co było wynikiem prowadzonych działań ochrony czynnej – odkraczania i wypasu. Niemniej, ocena ogólna w obszarze pogorszyła się z U1 na U2.

Oceny ogólne w badanych obszarach Natura 2000 pozostały na tym samym poziomie co w roku 2006, z wyjątkiem obszaru Dąbie, gdzie uległy pogorszeniu.

Oddziaływania i zagrożenia

Tab. 5. Oddziaływania na stanowiskach i porównanie wyników badań (liczba st.)

Podsumowanie aktualnych oddziaływań dla gatunku na badanych stanowiskach dla regionu biogeograficznego kontynentalnego i porównanie z rokiem 2006

Kod	Oddziaływanie	Łącznie liczba monitorowa nych stanowisk	Wpływ po- zytywny (liczba stanowisk)			Wpływ neutralny (liczba stanowisk)			Wpływ negatywny (liczba stanowisk)			Czy oddziaływanie było stwierdzone w poprzednich badaniach <i>tak- podać liczbę/nie</i>
			A	B	C	A	B	C	A	B	C	
A02	Zmiana sposobu uprawy	1			1							nie
A04	Wypas	2			2							nie
A04.03	Zarzucenie pasterstwa	1							1			nie
B07	Inne rodzaje praktyk (Usuwanie zagajników)	1			1							nie
B01.01	Zalesianie	1									1	Tak -1
B02.03	Usuwanie podszytu	1			1							nie
D01.01	Ścieżki, szlaki piesze, szlaki rowerowe	7						5			2	Tak - 2
K02	Ewolucja biocenotyczna	7							2	3	2	Tak -3

Na badanych stanowiskach stwierdzono 8 typów oddziaływań, z których najczęściej obserwowane były procesy naturalne – sukcesja. Spośród oddziaływań antropogenicznych stwierdzono obecność ścieżek prowadzących przez murawy. Znacznie rzadziej miało miejsce zalesianie. Wszystkie te trzy typy oddziaływań były obserwowane także w 2006 roku. W poprzednich obserwacjach odnotowano także jako oddziaływanie – gospodarkę leśną, co aktualnie zostało zapewne uściślone jako usuwanie podszytu lub zagajników.

Ponadto, w 2006 roku odnotowano na 3 stanowiskach pozyskiwanie okazów roślin – obecnie nie obserwowane, oraz uprawę w bezpośrednim sąsiedztwie stanowiska (2 stanowiska), mogącą wpływać negatywnie na murawę – także aktualnie nie odnotowaną.

Tab. 6. Zagrożenia na stanowiskach i porównanie wyników badań (liczba st.)

Podsumowanie przewidywanych zagrożeń dla gatunku na badanych stanowiskach dla regionu biogeograficznego kontynentalnego i porównanie z rokiem 2006

Kod	Zagrożenie	Łącznie liczba monitorowanych stanowisk	Wpływ (liczba stanowisk)			Czy zagrożenie było przewidywane w poprzednich badaniach tak-podać liczbę/nie
			A	B	C	
K02	Ewolucja biocenotyczna, sukcesja	9	3	4	2	Tak -5
G01.03	Pojazdy zmotoryzowane	1			1	nie
H05.01	Odpadki i odpady stałe	1			1	nie
K02.01	Zmiana składu gatunkowego	1			1	nie
B01.01	Zalesianie	1			1	Tak -1
K02.02	Wyschnięcie / nagromadzenie materii organicznej	2	1		1	nie

W poprzednim okresie monitoringowym stwierdzono zarówno sukcesję naturalną jak i zalesianie – oba zagrożenia wykazano także w roku 2013.

W 2006 roku stwierdzono także pozyskiwanie roślin (przez kolekcjonerów lub do ogródków) – obecnie nie potwierdzone.

Natomiast zwiększono w 2013 roku liczbę zagrożeń, gdyż wskazano także obecność pojazdów zmechanizowanych, odpadki stałe (śmieci), nagromadzenie materii organicznej i zmianę składu gatunkowego – wcześniej zagrożenia te nie były wykazywane.

Głównym zagrożeniem, notowanym praktycznie na wszystkich stanowiskach jest sukcesja naturalna, co wynika z charakteru siedliska gatunku – półnaturalnych w naszych warunkach muraw kserotermicznych.

Informacja o gatunkach obcych

Tab. 7. Gatunki obce

Zestawienie informacji o gatunkach obcych, stwierdzonych w trakcie monitoringu gatunku

Obszar N2000	Stanowisko	Obserwowane gatunki obce (lista gatunków)	
		Wyniki poprzednich badań	Wyniki obecnych badań
Żurawce	Machnowska Góra	Brak	Brak
Ostoja Nidziańska	Skowronno, Serpentyń, Wierciszów, Binek	Brak	Brak
Dąbie	Dąbie	Brak	Brak
Rogów	Rogów	Brak	Brak
Stawska Góra	Stawska Góra	Brak	Brak
Wały	Wały	Brak	Brak

Ocena zastosowanej metodyki monitoringu i ewentualne propozycje zmian wraz z uzasadnieniem – na podstawie badań prowadzonych w danym etapie.

Brak zasadniczych uwag. Wskaźnik „negatywne wpływy z otoczenia” nie jest potrzebny. Ewentualnie obserwowane czynniki zewnętrzne mogą zostać zapisane w punkcie oddziaływania. Proponuje się zrezygnowanie z tego, dublującego informacji, wskaźnika.

Propozycje działań ochronnych oraz wnioski dotyczące skuteczności dotychczas wykonywanych zabiegów.

Na pojedynczych stanowiskach w woj. małopolskim i świętokrzyskim zostały wykonane działania polegające na odkrzaczaniu muraw i kontrolowanym wypasie owiec (stanowiska Wały, Dąbie) oraz wycięciu krzewów - Skowronno. Dzięki temu poprawiły się nieco warunki świetlne w murawach, obserwuje się jednak proces odrastania krzewów z szyi korzeniowej. W przyszłości podobne zabiegi powinny polegać na karczowaniu krzewów wraz z bryłą korzeniową. Natomiast wypas owiec trwa zbyt krótko, aby ocenić jego efekty, niemniej wydaje się, że nieco ograniczona została bujność muraw w miejscach, gdzie był on prowadzony.

Na stanowisku Stawska Góra wycięto zakrzaczenia w całym rezerwacie i kładziona była czarna folia, która miała zahamować odrost krzewów; osłabiło to niektóre gatunki krzewiaste i doprowadziło do odsłonięcia powierzchni gleby. Na stanowisku w Rogowie wycięte zostały zarośla oraz fragment zadrzewień - poprawiło to warunki świetlne oraz zwiększyło potencjalną powierzchnię murawy i tym samym populacji dziewięcisiła – kilka osobników zaobserwowano w miejscu zajmowanym wcześniej przez zarośla. W rezerwacie Machnowska Góra wycinane były nasadzenia sosny czarnej *Pinus nigra* i przerzedzane jałowczyska na murawach. Poprawie uległy warunki świetlne.

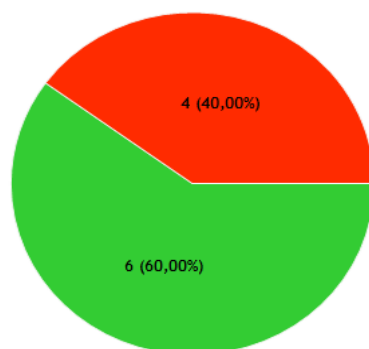
Na wszystkich stanowiskach powinno się pilnować, aby krzewy nie osiągały zwarcia większego niż 20-30%. Szczególnie narażone są stanowiska: Binek, Wierciszów, Serpentyń – wszystkie na Garbie Pińczowskim, objęte aktualnie ochroną jedynie jako teren parku krajobrazowego. Po ocenie efektów kontrolowanego wypasu, można będzie podejmować decyzje co do rozszerzenia tego typu działań na inne stanowiska.

Syntetyczne podsumowanie wyników dla gatunku

Wykresy poniżej przedstawiają dla poszczególnych parametrów udział stanowisk ocenionych jako FV – stan właściwy (zielony kolor), U1 – stan niewłaściwy (żółty), U2 – stan zły (czerwony), XX – nieznany (szary).

Populacja

■ FV – stan właściwy ■ U1 – stan niezadowolający ■ U2 – stan zły ■ XX – stan nieznany

Na większości stanowisk stan populacji oceniono jako właściwy- ocena dla całej populacji krajowej: FV. Złe oceny stanu populacji wynikają z zarówno skrajnie małej liczebności populacji, jak małej liczby osobników kwitnących, rzadziej - stwierdzonych uszkodzeń mechanicznych roślin lub pasożytów.

Pogorszenie oceny stanu populacji nastąpiło w przypadku 3 stanowisk: Dąbie, Raclawice i Binek. Dwa pierwsze stanowiska, to niewielkie stanowiska zastępcze, na których wegetuje niewielka liczba osobników. W Dąbiu w 2013 roku brak było osobników kwitnących, a liczebność populacji ograniczyła się do 4 os. (w 2006 – 16 os.). W Raclawicach natomiast liczebność os. generatywnych to zaledwie 2, a całkowita liczebność wynosiła 19 os. i jest mniejsza niż w poprzednim okresie (41). Także w Binku tylko 1 osobnik zakwitł, a populacja jest mniejsza niż w poprzednim okresie; aktualnie 39, w 2006 – 69 os.

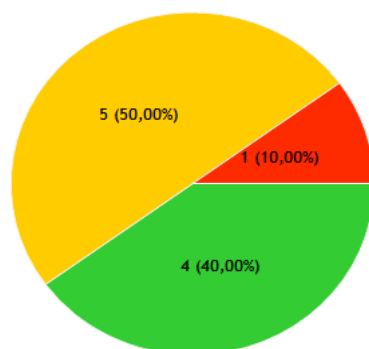
Znacząca zmiana (choć nie oceny) nastąpiła na stanowisku w Skowronie, gdzie odnaleziono aktualnie 39 osobników, w tym 1 kwitnący, a w 2006 nie odnaleziono gatunku na stanowisku. Nie jest prawdopodobne, aby populacja się odrodziła w tym okresie, lecz był to zapewne błąd lokalizacji. W okresie pomiędzy obserwacjami monitoringowymi wykonano na stanowisku działania ochrony czynnej, co także mogło przyczynić się do wzrostu liczebności populacji (a przez to do łatwiejszego jej odnalezienia).

Liczebność na pozostałych stanowiskach nie zmieniła się w istotny sposób, różnice w największych populacjach (Serpentyń, Wierciszów, Wały), liczących około 1000 i więcej osobników, wynikają zapewne z błędów szacowania (różnice nie przekraczają 10%).

Na stanowiskach Rogów i Stawska Góra odnotowano wzrost populacji, odpowiednio z 51 do 61 osobników, i z ok. 4000 do 5000, prawdopodobnie w wyniku prowadzonych działań ochrony czynnej.

Siedlisko

■ FV – stan właściwy ■ U1 – stan niezadowolający ■ U2 – stan zły ■ XX – stan nieznan

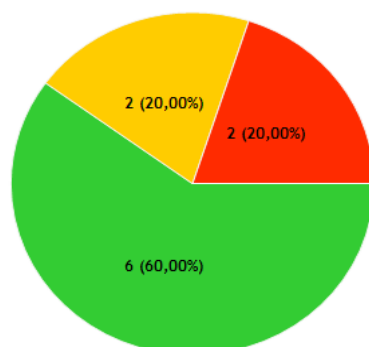
Ocena parametru w regionie to U1. Niekorzystne zmiany siedliska w stosunku do poprzedniego okresu monitoringowego odnotowano na stanowiskach Serpentyń i Raclawice, co skutkowało zmianą oceny. W przypadku Serpentyń był to wzrost bujności murawy i rozwój zarastających ją krzewów, w Raclawicach zdominowanie murawy przez kłosownicę *Brachypodium pinnatum*. Siedlisko pogorszyło się także na stanowisku Binek, choć ocena pozostała na tym samym poziomie (U2). Wzrosło tu ocienienie, bujność murawy, pojawiły się gatunki ekspansywne i zmniejszyła się powierzchnia zajmowanego i potencjalnego siedliska.

Na stanowiskach Dąbie, Skowronno, Wierciszów oceny stanu siedliska poprawiły się. W przypadku 2 pierwszych stanowisk nastąpiło to w wyniku prowadzonych działań ochrony czynnej – odkraczania i wykoszenia murawy; w Wierciszowie prawdopodobnie z powodu różnej powierzchni siedliska poddanej ocenie. W 2013 roku wzięto pod uwagę jedynie areał zajęty przez populację, natomiast w 2006 prawdopodobnie całość zbocza pokrytego murawą i zaroślami.

Siedlisko uległo poprawie także na stanowiskach Wały, Rogów i Stawska Góra w wyniku prowadzonych działań ochrony czynnej (odkraczanie, wypas, koszenie) – zmniejszyło się zwarcie krzewów, zmniejszyła się bujność murawy, ale ocena pozostała na tym samym poziomie. Efekty tych działań będą prawdopodobnie widoczne także w kolejnych okresach monitoringowych.

Perspektywy ochrony

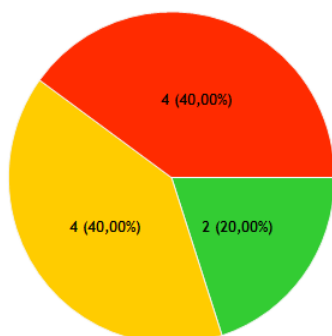

■ FV – stan właściwy ■ U1– stan niezadowalający ■ U2 – stan zły ■ XX – stan nieznan

Ocena parametru w regionie: FV. Na stanowiskach w Wałach i Skowronnie, perspektywy ochrony zostały ocenione lepiej niż w poprzednim okresie, co było wynikiem prowadzonych działań ochronnych i poprawy stanu siedliska, a w Skowronnie także odnalezieniem populacji gatunku. Także pozostałe stanowiska, na których prowadzi się działania ochronne hamujące proces sukcesji zostały ocenione pod kątem tego parametru jako FV. Wyjątkiem jest stanowisko Dąbie, gdzie mimo dobrego stanu siedliska i prowadzonych działań ochronnych populacja zanika z nieznanymi przyczyn (U1).

Perspektywy zostały ocenione gorzej niż poprzednio na stanowiskach Wierciszów i Binek, ze względu na widoczne pogarszanie się stanu siedliska dziewięsią (wzrost bujności muraw, rozrost krzewów na lub w sąsiedztwie stanowiska) i brak działań ochronnych.

Ocena ogólna

■ FV – stan właściwy ■ U1– stan niezadowalający ■ U2 – stan zły ■ XX – stan nieznan

Pogorszenie oceny stanu ochrony w stosunku do poprzedniego okresu obserwacji nastąpiło w przypadku 3 stanowisk: Dąbie, Raclawice i Serpentyń. W dwóch pierwszych przypadkach przyczyną jest pogorszenie stanu populacji, natomiast na stanowisku Serpentyń – pogorszenie stanu siedliska. Pozostałe oceny pozostały na tym samym poziomie.

Stan ochrony dziewięcisiła popłocholistnego w Polsce jest niewłaściwy (U1), mimo dominacji stanowisk ocenionych na FV, a wynika to ze złych ocen (U2) stanu populacji i siedliska obserwowanych na pojedynczych stanowiskach. Świadczą o tym zarówno stan naturalnych populacji (utrzymują się na znanych stanowiskach na podobnym poziomie lub nawet zwiększają liczebność) jak i stan siedliska – na większej części stanowisk podjęto działania ochrony czynnej; na innych, mimo że stan siedliska zaczyna się pogarszać, niekorzystne dla gatunku procesy przebiegają stosunkowo powoli.

Ponadto, w ostatnich latach zaobserwowano pojawienie się nowych stanowisk gatunku w miejscach, które były już wcześniej znane jako stanowiska roślinności kserotermicznej, natomiast nie obserwowano tam dziewięcisiła. Wzrosła więc liczba stanowisk. Są to prawdopodobnie stanowiska założone przez człowieka, choć nie wiadomo przez kogo, ani skąd pochodził materiał roślinny. Także ze względu na podejmowane programy ochrony czynnej muraw kserotermicznych w Polsce – w woj. małopolskim i ogólnokrajowy program LIFE, perspektywy ochrony stanowisk dziewięcisiła wydają się dobre.

W ocenie stanu siedliska istotne wydają się wskaźniki – zwarcie drzew i krzewów, i gatunki ekspansywne, które najczęściej wpływają na obniżenie oceny stanu siedliska.

Najbardziej zagrożone stanowiska to Dąbie, Binek, Raclawice, a przyczyną zagrożenia są procesy naturalne - sukcesja.

Najmocniejsze stanowiska to położone na Wyżynie Miechowskiej naturalne stanowisko Wały, na Garbie Pińczowskim: Serpentyń i Wierciszów oraz na Wyżynie Lubelskiej – Stawska Góra. Wszystkie liczą od około 1000 do kilku lub kilkunastu tysięcy osobników.

W porównaniu z poprzednim okresem obserwacji monitoringowych wzrosła zarówno liczba stanowisk, jak i całkowita liczebność dziewięcisiła popłocholistnego. Największe zmiany tego typu obserwowano na Lubelszczyźnie. Stan siedliska na większości stanowisk uległ poprawie w wyniku podejmowanych działań ochrony czynnej, choć na kilku – w woj. świętokrzyskim, uległ pogorszeniu. Poprawiły się w większości stanowisk perspektywy ochrony.

Oceny ogólne w badanych obszarach Natura 2000 pozostały na tym samym poziomie co w roku 2006, z wyjątkiem obszaru Dąbie, gdzie uległy pogorszeniu.